

■ Årets avtalsrörelse bedöms ge låga löneökningar

De förhållandevis höga löneavtalen som blev resultatet av avtalsrörelsen 2007 har inneburit en långsammare anpassning nedåt av lönerna i delar av ekonomin än vad som annars skulle kunna motiveras av det snabbt försämrade arbetsmarknadsläget sedan hösten 2008. Löneavtalen visade sig på flera avtalsområden vara illa anpassade till den utveckling som skulle komma på arbetsmarknaden. Detta gäller framförallt delar av industrin där det därför slöts många lokala krisavtal under 2009. I år omförhandlas löneavtal för en stor del av arbetsmarknaden. Något som kan komma att komplicera denna avtalsrörelse är det faktum att det nu är större skillnad mellan arbetsmarknadssituationen i olika sektorer än vad det har varit i flera tidigare avtalsrörelser. Vad får tudelningen av den svenska ekonomin för betydelse för exempelvis industriavtalets ledande roll i avtalsförhandlingarna? Ytterligare en fråga som kan bli aktuell, med tanke på resultatet från förra avtalsrörelsen, är möjligheten att skapa större flexibilitet i de nya löneavtalen. Sammantaget bedöms årets avtalsrörelse resultera i historiskt sett låga löneökningar.

Långsam anpassning av lönerna till arbetsmarknadsläget sedan hösten 2008

Hösten 2008 präglades av instabilitet på de finansiella marknaderna och kraftiga produktionsbortfall i stora delar av världsekonomin. I Sverige föll industriproduktionen kraftigt men även i andra sektorer såsom bygg- och transportsektorn sjönk aktiviteten avsevärt. Läget på arbetsmarknaden försämrades snabbt och en varselvåg inleddes under hösten 2008. Mellan september 2008 och september 2009 varslades sammanlagt 163 000 personer.

Försämringen av arbetsmarknadsläget märktes också i lönebildningen. Löneökningstakten i den svenska ekonomin sjönk från 4,3 procent 2008 till preliminärt 3,4 procent 2009. De förhållandevis höga löneavtalen som tecknades under 2007, då arbetsmarknaden utvecklades förhållandevis starkt, kan ha inneburit en långsammare anpassning nedåt av lönerna än vad som annars skulle kunna motiveras av det snabbt försämrade arbetsmarknadsläget. Löneanpassningen har framförallt skett genom att löneökningarna utöver förbundsavtalen¹⁵ (ofta kallad löneglidning eller restpost) minskat. Mellan 2008 och 2009 minskade löneglidningen med 0,6 procentenheter från över 1,0 procent till preliminärt drygt 0,4 procent. Riksbankens företagsintervjuer under 2009 bekräftar också denna bild då respondenterna ofta angav storleken på löneglidningen som "obefintlig" eller "marginell". Huvuddelen av löneanpassningen har sannolikt skett genom inga eller mycket låga löneökningar i den lokala lönebildningen. Men den har även skett på andra sätt. Inom till exempel delar av industrin har anställda istället för lönehöjningar fått kompensation i form av betald

¹⁵ Med förbundsavtal avses kollektivavtal mellan olika förbundsparter – till exempel IF Metall och Teknikföretagen.

ledig tid, vilket bidragit till de låga löneökningarna inom denna sektor på senare tid.

Många lokala krisavtal slöts inom industrin under 2009

I Sverige drabbades industrin särskilt hårt av den kraftiga globala konjunkturedgången. Nivån i förbundsavtal som slöts för delar av industrin under 2007 var illa anpassade till det snabbt försämrade arbetsmarknadsläget. För att reducera antalet permitteringar träffade parterna inom delar av industrin i början av mars 2009 ett temporärt ramavtal, det så kallade "Ramavtalet för permitteringar och utbildning". Ramavtalet, som gäller som längst fram till och med den sista mars i år, ger en möjlighet för industriföretagen att sluta lokala avtal som medger lönesänkningar på maximalt 20 procent och arbetstidsförkortningar utan någon sådan nedre gräns. Enligt en undersökning gjord av arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen har närmare 400 av deras medlemsföretag tecknat lokala avtal i linje med ramavtalet.¹⁶ De lokala avtalen, ofta benämnda som krisavtal, berör sammanlagt cirka 50 000 anställda inom teknikindustrin. Resultatet av undersökningen visar att arbetstiden i de berörda företagen minskade med i genomsnitt 18 procent och lönekostnaderna med i genomsnitt 13 procent. Den genomsnittliga längden i dessa avtal är drygt sex månader.

Liknande krisavtal har slutits inom andra delar av industrin, till exempel stål- och metallindustrin, kemiindustrin och gruvindustrin, och uppskattningsvis berörs totalt 100 000 anställda av denna typ av avtal. Enligt arbetsgivarna har krisavtalen medfört att mer än 10 000 arbetstagare undgått uppsägning.

Drygt 550 löneavtal ska omförhandlas 2010

I år ska drygt 550 kollektiva löneavtal omförhandlas mellan parterna på den svenska arbetsmarknaden. Dessa förhandlingar omfattar drygt 3,3 miljoner arbetstagare eller cirka 4 av 5 arbetstagare i Sverige. Tabell R3 ger en översikt av omfattningen av avtalsrörelserna i år och nästa år. Huvuddelen av avtalen löper ut den sista mars i år.

¹⁶ Teknikföretagens undersökning är en urvalsundersökning av 660 av deras 3000 medlemsföretag. Resultaten av undersökningen redovisas på Teknikföretagens hemsida.

Tabell R3. Löneavtal som löper ut under 2010 och 2011 – En översikt

Utlöpningsdatum	Sektor/bransch /grupp	Antal anställda	Antal förbundsavtal
31 mars 2010	Industrin, bygg (arb), handel (arb), kommunal sektor	2 075 000	300
30 april 2010	Handel (tjm), hotell och restaurang, bemanning, transport, bygg (tjm), tjänste- och medieföretag	366 000	120
31 maj 2010	Industri, fastighet, kommuner, transport	123 000	55
30 juni 2010	Almega tjänsteförbund, vård och omsorg, övrig omsorg	56 000	26
31 augusti 2010	Postdistribution	1 000	6
30 september 2010	Staten, Almega tjänsteförbund, personliga assistenter	321 000	27
30 november 2010	Tjänsteföretag	6 000	3
31 december 2010	Bank, försäkring, sjöfart, tidningsdistribution, bevakning och säkerhet	109 000	14
	Kollektivavtal	3 057 000	551
	Hängavtal	260 000	---
	Totalt	3 317 000	551
2011	Transport, kyrkan, sjuksköterskor	300 000	40

Anm. Hängavtal är ett avtal som tecknas mellan en arbetstagarorganisation och ett enskilt företag som inte är medlem i ett arbetsgivarförbund.

Källa: Medlingsinstitutet

Lägre avtalskrav nu jämfört med förra avtalsrörelsen

Under 2007 omförhandlades omkring 500 löneavtal för cirka 3 miljoner arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden. I slutet av 2006 och i början av 2007, då flera arbetstagarorganisationer presenterade sina avtalskrav och löneförhandlingar pågick för en relativt stor del av arbetsmarknaden, präglades den svenska ekonomin av en gradvis förbättring av konjunkturen och en stark tillväxt i sysselsättningen. Från första kvartalet 2006 till första kvartalet 2007 ökade antalet sysselsatta med 2,5 procent vilket innebar en snabb förbättring av arbetsmarknadsläget. Det förhållandevis starka konjunktur- och arbetsmarknadsläget kom att påverka nivån på avtalskraven. Exempelvis rekommenderade LO under hösten 2006 sina medlemsförbund att begära 825 kronor per månad eller minst 3,9 procent i ett ettårigt avtal i löneförhandlingarna med arbetsgivarorganisationerna. I LO-förbundens gemensamma avtalskrav ingick också en jämställdhetspott på 205 kronor per månad. Parterna inom teknikindustrin var först att sluta avtal i mitten av mars 2007 och IF Metall fick igenom cirka 85 procent av sina krav. Nivån i detta treårsavtal blev normerande för

övriga avtalsområden på arbetsmarknaden. Enligt Medlingsinstitutets beräkningar blev nivån på förbundsavtalen för hela ekonomin i genomsnitt 3,0 procent per år under perioden 1 april 2007- 31 mars 2010.¹⁷ Dessutom tillkommer den så kallade löneglidningen.

Avtalsförhandlingarna sker nu i ett läge då arbetsmarknaden är svag, företagets vinster är låga och produktiviteten i den svenska ekonomin har fallit under en längre tidsperiod. Dessutom ligger förväntningarna om framtida löneökningar från arbetsmarknadens parter på en relativt låg nivå enligt Prosperas senaste enkät. Därför är det kanske inte så märkligt att avtalskraven är lägre nu än i förra avtalsrörelsen. I början av november 2009 presenterade LO-förbunden sina gemensamma avtalskrav inför avtalsförhandlingarna. LO-förbunden yrkar på ettårigt avtal med lönehöjningar på 2,6 procent, dock lägst 620 kr per månad. Förbunden yrkar även på en låglönepott på 125 kronor per månad för avtalsområden med en genomsnittlig månadslön som är lägre än 21 300 kronor. Svenskt Näringsliv har gjort beräkningar på 180 avtalsområden där LO-förbund ingår. Kronpåslaget, låglönepotten och övriga krav på höjda ersättningar innebär enligt deras beräkningar att avtalskraven i genomsnitt kostar 3,2 procent. Till detta kommer kostnader för föreslagna förändringar i allmänna anställningsvillkor och avtalsförsäkringar samt löneökningar utöver de avtalade.

Flera tänkbara orsaker till spänningar i avtalsrörelsen

Det finns flera tänkbara orsaker till att det kan bli spänningar mellan parterna i årets avtalsrörelse. En orsak är att utspelen vad gäller avtalsnivåerna hittills indikerar att parterna står ganska långt ifrån varandra i förhandlingarna. LO:s avtalskrav kan ställas mot att Svenskt Näringsliv tidigare har erbjudit noll i löneökningar i de förbundsvisa avtalen under avtalsåret 2010. Med tanke på det svaga arbetsmarknadsläget kan det vara rimligt att tro att arbetstagarorganisationerna får igenom mindre än de 85 procent av avtalskraven som de fick igenom i förra avtalsrörelsen.

¹⁷ Under 2008 slöts omkring 60 kollektiva löneavtal som omfattade omkring 570 000 anställda. Huvuddelen av dessa avtal är treåriga och löper ut under 2011. En majoritet av avtalen slöts under första halvåret 2008, det vill säga innan finanskrisens utbrott och konjunkturedgången, vilket också speglar nivån i avtalen på omkring 3 procent per år för flera avtalsområden. De grupper/branscher som berörs av dessa avtal är bland annat sjuksköterskor, lärare, delar av transportsektorn och personal i Svenska kyrkan. Under 2009 slöts ungefär 30 nya kollektiva löneavtal omfattande cirka 105 000 anställda. Stora avtalsområden under 2009 är bank och försäkring. Avtalens längd är 1 till 2 år och nivån i flera avtal ligger på omkring 2 procent per år. Avtalskonstruktionerna medför dock svårigheter att beräkna nivån.

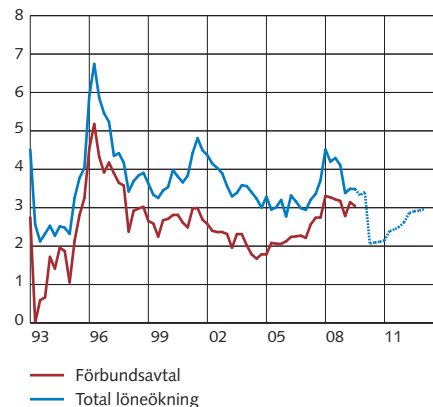
Olika delar av ekonomin har också påverkats i varierande grad av den finansiella krisen, vilket kan skapa spänningar i lönebildningen. Det är till exempel större skillnader i arbetsmarknadssituationen inom olika sektorer i denna avtalsrörelse än vad det varit i flera av de tidigare avtalsrörelserna. Framför allt är arbetsmarknadsläget klart svagast inom industrin. Frågan är därför om industriavtalet också denna gång kommer att få en löneledande roll i avtalsförhandlingarna, en roll som har varit mycket viktig under de senaste avtalsperioderna. Om exempelvis mindre konkurrensutsatta delar av ekonomin sluter avtal på betydligt högre nivåer än industrin kan spänningar byggas in i lönebildningen. Om löneavtalen för de olika sektorerna istället hamnar på ungefär samma nivå och på en relativt hög sådan kommer strukturomvandlingen påskyndas, med risk för en relativt snabb krympning av industrisektorn.

Parterna kan också vilja öka flexibiliteten i avtalen med tanke på att nivåerna på flera avtalsområden var så illa anpassade till arbetsmarknadsläget i de senaste treårsavtalen. Ett sätt är att sluta kortare avtal, till exempel ettårsavtal, än de tre år som varit norm sedan 1995. En annan variant är att sluta treårsavtal men istället öka möjligheterna att säga upp avtalen. Antalet uppsägningstillfällen kan till exempel öka från de senaste årens norm på antingen noll eller ett tillfälle till kanske två tillfällen. En tredje variant kan vara att sluta så kallade öppna avtal. Det innebär att en garanterad lönehöjningsnivå för en längre period bestäms på förbunds nivå och att de lokala parterna därefter bestämmer hur den garanterade lönehöjningen ska fördelas mellan avtalsåren.¹⁸ Slutligen, en fjärde variant är att helt enkelt minska den andel av lönehöjningarna som bestäms på förbunds nivå och istället överlåta mer av lönebildningen till de lokala parterna. Parterna tycks i nuläget stå ganska långt ifrån varandra även vad gäller konstruktionen av de kommande löneavtalen.

Historiskt sett låga löneökningar framöver

Under perioden 2010-2012 bedöms lönerna i den svenska ekonomin öka med i genomsnitt drygt 2,5 procent. Denna bedömning baseras på en mängd olika faktorer, till exempel utvecklingen på arbetsmarknaden, företagens vinster och aktuella inflationsförväntningar. Sedan 1998 har de av förbunden avtalade löneökningarna utgjort cirka 50 till 80 procent av de totala löneökningarna i Sverige. Om man antar att detta förhållande består under perioden 2010-2012 innebär Riksbankens prognos för de totala löneökningarna om cirka 2,5 procent att förbundsavtalen enligt Medlingsinstitutets statistik kommer att bli mellan 1,4 och 2,0 procent.

Diagram R4. Totala löneökningar och förbundsvisa avtalade löneökningar i Sverige
Årlig procentuell förändring

Anm. Streckad linje avser Riksbankens prognos.
Källa: Medlingsinstitutet, SCB och Riksbanken

¹⁸ Två exempel på öppna avtal är avtalen mellan Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation (FAO) och Facket för försäkring och finans som slöts i mars 2009 samt Bankinstitutens Arbetsgivareorganisation (BAO) och Finansförbundet som slöts i maj 2009.

Löneprognosen viktig för sysselsättnings- och inflationsprognoserna

Löneprognosen är en viktig komponent i Riksbankens bedömning av den framtida inflations- och sysselsättningsutvecklingen. Även om löneprognosen huvudsakligen baseras på ekonomiska faktorer ger avtalsnivåerna ofta en vägledning om hur de totala lönerna kommer att utvecklas framöver. Om avtalsrörelsen leder till löneökningar som på ett tydligt sätt avviker, uppåt eller nedåt, från Riksbankens prognos kan det få konsekvenser för penningpolitiken (se Kapitel 2 - Alternativa scenarier och risker).

■ Appendix

- Tabeller
- Översikt över fördjupningar 2007–2009
- Tidigare räntebeslut
- Ordlista

Tabeller

Bedömningen i föregående penningpolitiska uppföljning (december 2009) anges inom parentes.

Tabell A1. Reporänteprognos
Procent, kvartalsmedelvärden

	Kv 4 2009	Kv 1 2010	Kv 2 2010	Kv 1 2011	Kv 1 2012	Kv 1 2013
Reporänta	0,25	0,25 (0,25)	0,25 (0,25)	1,1 (0,8)	2,8 (3,0)	4,0

Källa: Riksbanken

Tabell A2. Inflation, årsgenomsnitt
Årlig procentuell förändring

	2009	2010	2011	2012
KPI	-0,3 (-0,3)	1,6 (0,8)	2,9 (3,0)	3,1 (3,6)
KPIF	1,9 (1,9)	1,9 (1,2)	1,4 (1,5)	1,8 (1,9)
KPIF exkl. energi	2,3 (2,3)	1,7 (1,3)	1,5 (1,4)	1,9 (1,8)
HIKP	1,9 (1,9)	1,8 (1,1)	1,3 (1,4)	1,7 (1,9)

Anm. KPIF är KPI med fast bostadsränta. HIKP är ett EU-harmoniserat index för konsumentpriser vilket inte inkluderar hushållens räntekostnader för egnahem.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A3. Inflation, tolv månaderstal
Årlig procentuell förändring

	mar-09	mar-10	mar-11	mar-12	mar-13
KPI	0,2	1,3 (0,6)	2,6 (1,5)	3,1 (3,8)	3,0
KPIF	1,9	2,3 (1,5)	1,4 (1,4)	1,6 (1,8)	2,1
KPIF exkl. energi	2,1	1,9 (1,5)	1,4 (1,3)	1,7 (1,7)	2,2
HIKP	1,9	2,2 (1,4)	1,2 (1,3)	1,5 (1,7)	2,0

Anm. KPIF är KPI med fast bostadsränta. HIKP är ett EU-harmoniserat index för konsumentpriser vilket inte inkluderar hushållens räntekostnader för egnahem.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A4. Finansiella prognoser i sammanfattning
Årsgenomsnitt, procent om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta	0,7 (0,7)	0,4 (0,3)	1,8 (1,6)	3,3 (3,6)
10-årsränta	3,3 (3,2)	3,6 (3,7)	4,1 (4,2)	4,6 (4,7)
Växelkurs, TCW-index, 1992-11-18 = 100	140,2 (140,0)	131,8 (129,0)	128,2 (127,1)	127,7 (127,3)
Offentligt finansiellt sparande*	-1,5 (-1,9)	-1,5 (-2,2)	-0,1 (-0,8)	0,7 (0,5)

* Procent av BNP

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A5. Internationella förutsättningar
Årlig procentuell förändring

BNP	2009	2010	2011	2012
Euroområdet	-3,9 (-3,9)	1,2 (1,3)	1,6 (1,7)	2,2 (2,3)
USA	-2,4 (-2,6)	3,5 (2,4)	3,0 (3,3)	2,8 (2,7)
Japan	-5,3 (-5,9)	1,3 (0,8)	2,0 (2,0)	1,8 (1,8)
OECD	-3,4 (-3,5)	2,3 (1,9)	2,6 (2,7)	2,7 (2,6)
TCW-vägd	-3,7 (-3,7)	1,4 (1,4)	2,0 (2,1)	2,2 (2,3)
Världen	-0,9 (-0,9)	3,9 (3,4)	4,2 (4,2)	4,4 (4,3)
KPI	2009	2010	2011	2012
Euroområdet (HIKP)	0,3 (0,3)	1,2 (1,2)	1,3 (1,4)	1,7 (1,8)
USA	-0,3 (-0,5)	2,3 (1,9)	2,0 (2,0)	2,2 (2,2)
Japan	-1,3 (-1,3)	-0,9 (-0,9)	0,0 (0,0)	0,5 (0,5)
TCW-vägd	0,5 (0,5)	1,3 (1,3)	1,4 (1,5)	1,8 (1,9)
	2009	2010	2011	2012
Råoljepris, USD/fat Brent	62 (62)	77 (81)	82 (87)	85 (89)
Svensk exportmarknad	-12,7 (-14,5)	7,2 (6,9)	7,7 (7,9)	8,1 (8,2)

Anm. Svensk exportmarknad beräknas genom en sammanvägning av importen i de 15 länder som mottar mest svensk export. Cirka 70 procent av den svenska exporten går till dessa länder. Vikterna utgörs av respektive lands andel av svensk varuexport.

Källor: Eurostat, IMF, Intercontinental Exchange, OECD och Riksbanken

Tabell A6. Försörjningsbalans

Årlig procentuell förändring om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Hushållens konsumtion	-0,5 (-0,5)	2,7 (2,8)	2,3 (2,2)	2,0 (2,1)
Offentlig konsumtion	2,7 (2,7)	1,6 (1,6)	0,6 (0,6)	0,6 (1,1)
Fasta bruttoinvesteringar	-13,9 (-13,9)	1,5 (1,7)	5,2 (5,6)	5,9 (6,6)
Lagerinvesteringar*	-1,7 (-1,7)	1,1 (1,1)	0,5 (0,5)	0,0 (0,1)
Export	-12,4 (-12,3)	6,2 (6,3)	7,1 (7,0)	7,3 (7,8)
Import	-13,1 (-13,1)	8,8 (8,6)	6,4 (6,4)	6,5 (7,0)
BNP	-4,5 (-4,5)	2,5 (2,7)	3,4 (3,4)	3,1 (3,5)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,3)	2,3 (2,5)	3,4 (3,4)	3,5 (3,5)
Slutlig inhemsk efterfrågan*	-2,2 (-2,2)	2,0 (2,1)	2,2 (2,2)	2,2 (2,5)
Nettoexport*	-0,6 (-0,5)	-0,7 (-0,5)	0,8 (0,7)	0,9 (0,9)
Bytesbalans (NR), procent av BNP	7,2 (7,3)	6,3 (6,5)	6,6 (6,8)	7,1 (7,2)

* Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter

Anm. Prognosen för faktisk (icke kalenderkorrigerad) BNP-tillväxt är nedreviderad 2012. Detta beror på att Riksbanken i föregående prognos för 2012 använde en felaktig beräkningsfaktor för att ta hänsyn till skillnaden i antal arbetsdagar mellan 2011 och 2012. Detta påverkar dock inte analysen eftersom denna baseras på säsongs- och kalenderkorrigerad data. Siffrorna avser faktiska, ej kalenderkorrigerade, tillväxttakter, om ej annat anges. NR avser nationalräkenskaper.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A7. Produktion och sysselsättning
Årlig procentuell förändring om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Folkmängd, 16-64 år	0,7 (0,6)	0,5 (0,3)	0,2 (0,2)	0,0 (-0,1)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,3)	2,3 (2,5)	3,4 (3,4)	3,5 (3,5)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-2,5 (-2,5)	-1,2 (-1,3)	0,5 (0,6)	1,1 (1,2)
Sysselsatta, 15-74 år	-2,0 (-2,2)	-0,9 (-2,1)	0,0 (-0,1)	0,5 (1,1)
Arbetskraft, 15-74 år	0,2 (0,1)	0,3 (-0,3)	-0,1 (-0,1)	0,2 (0,3)
Arbetslöshet, 15-74 år*	8,4 (8,5)	9,4 (10,1)	9,4 (10,0)	9,1 (9,3)

* Procent av arbetskraften
Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Riksbanken

Tabell A8. Löner och arbetskostnader i hela ekonomin
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad data

	2009	2010	2011	2012
Timlön, KL	3,4 (3,4)	2,4 (2,2)	2,4 (2,3)	2,8 (2,8)
Timlön, NR	2,8 (3,3)	2,3 (2,2)	2,6 (2,5)	3,1 (3,1)
Arbetsgivaravgifter*	-0,3 (-0,5)	-0,1 (-0,1)	0,1 (0,1)	0,1 (0,1)
Arbetskostnad per timme, NR	2,4 (2,8)	2,2 (2,1)	2,6 (2,6)	3,1 (3,1)
Produktivitet	-1,9 (-1,9)	3,5 (3,8)	2,9 (2,8)	2,4 (2,3)
Arbetskostnad per producerad enhet	4,4 (4,8)	-1,3 (-1,6)	-0,2 (-0,3)	0,7 (0,8)

* Bidrag till ökningen av arbetskostnaderna, procentenheter
Anm. KL avser konjunkturlönestatistiken och NR avser nationalräkenskaperna. Arbetskostnad per timme definieras som summan av egentliga löner, kollektiva avgifter och löneskatter dividerat med säsongsrensade totalt antal arbetade timmar. Arbetskostnad per producerad enhet definieras som arbetskostnad dividerat med säsongsrensade förädlingsvärde i fast pris.
Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Riksbanken

Tabell A9. Alternativscenario med högre löner, årsgenomsnitt
Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,6 (0,4)	2,3 (1,8)	3,8 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	2,1 (1,9)	1,7 (1,4)	1,9 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	1,7 (2,3)	2,3 (3,4)	2,7 (3,5)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-2,5 (-2,5)	-1,8 (-1,2)	-0,8 (0,5)	0,2 (1,1)
Produktivitet	-1,9 (-1,9)	3,5 (3,5)	3,1 (2,9)	2,5 (2,4)
Arbetskostnad per timme	2,4 (2,4)	3,1 (2,2)	3,4 (2,6)	3,4 (3,1)
Växelkurs, TCW-index, 1992-11-18 = 100	140,2 (140,2)	131,2 (131,8)	126,2 (128,2)	125,4 (127,7)
Real reporänta, procent	-1,0 (-1,0)	-0,3 (-0,6)	1,2 (0,6)	

Anm. Huvudscenariots prognos inom parentes.
Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A10. Alternativscenario med lägre löner, årsgenomsnitt
Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,3 (0,4)	1,5 (1,8)	3,1 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	1,7 (1,9)	1,3 (1,4)	1,7 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	2,6 (2,3)	4,1 (3,4)	3,7 (3,5)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-2,5 (-2,5)	-0,9 (-1,2)	1,3 (0,5)	1,2 (1,1)
Produktivitet	-1,9 (-1,9)	3,4 (3,5)	2,8 (2,9)	2,5 (2,4)
Arbetskostnad per timme	2,4 (2,4)	1,8 (2,2)	2,2 (2,6)	3,1 (3,1)
Växelkurs, TCW-index, 1992-11-18 = 100	140,2 (140,2)	132,1 (131,8)	129,4 (128,2)	128,5 (127,7)
Real reporänta, procent	-1,0 (-1,0)	-0,8 (-0,6)	0,3 (0,6)	

Anm. Huvudscenariots prognos inom parentes.
Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A11. Alternativscenario med högre långsiktigt arbetsutbud, årsgenomsnitt

Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,2 (0,4)	1,6 (1,8)	3,2 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	1,8 (1,9)	1,4 (1,4)	1,8 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	2,6 (2,3)	4,0 (3,4)	3,6 (3,5)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-2,5 (-2,5)	-0,7 (-1,2)	1,5 (0,5)	1,4 (1,1)
Arbetskostnad per timme	2,4 (2,4)	2,1 (2,2)	2,5 (2,6)	3,1 (3,1)
Växelkurs, TCW-index, 1992-11-18 = 100	140,2 (140,2)	132,4 (131,8)	129,6 (128,2)	128,7 (127,7)
Real reporänta, procent	-1,0 (-1,0)	-0,9 (-0,6)	0,4 (0,6)	

Anm. Huvudscenariots prognos inom parentes.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A12. Alternativscenario med svagare växelkurs, årsgenomsnitt

Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,7 (0,4)	2,3 (1,8)	3,6 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	2,4 (1,9)	2,3 (1,4)	2,1 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	2,6 (2,3)	3,8 (3,4)	3,6 (3,5)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-2,5 (-2,5)	-0,9 (-1,2)	0,8 (0,5)	1,0 (1,1)
Arbetskostnad per timme	2,4 (2,4)	2,3 (2,2)	3,3 (2,6)	3,2 (3,1)
Växelkurs, TCW-index, 1992-11-18 = 100	140,2 (140,2)	138,2 (131,8)	135,5 (128,2)	132,6 (127,7)
Real reporänta, procent	-1,0 (-1,0)	-0,5 (-0,6)	1,6 (0,6)	

Anm. Huvudscenariots prognos inom parentes.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A13. Alternativscenario med högre reporänta, årsgenomsnitt

Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,6 (0,4)	1,9 (1,8)	3,3 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	1,8 (1,9)	1,1 (1,4)	1,6 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	2,2 (2,3)	3,3 (3,4)	3,6 (3,5)
Arbetsmarknadsgap, procent	-0,1 (-0,1)	-1,7 (-1,6)	-1,7 (-1,4)	-1,0 (-0,9)

Anm. Arbetsmarknadsgap avser arbetade timmars avvikelser från HP-trend. Huvudscenariots prognos inom parentes.

Källor: SCB och Riksbanken

Tabell A14. Alternativscenario med lägre reporänta, årsgenomsnitt

Årlig procentuell förändring, om ej annat anges

	2009	2010	2011	2012
Reporänta, procent	0,7 (0,7)	0,2 (0,4)	1,6 (1,8)	3,3 (3,3)
KPIF	1,9 (1,9)	2,0 (1,9)	1,7 (1,4)	2,0 (1,8)
BNP, kalenderkorrigerad	-4,4 (-4,4)	2,4 (2,3)	3,6 (3,4)	3,5 (3,5)
Arbetsmarknadsgap, procent	-0,1 (-0,1)	-1,5 (-1,6)	-1,2 (-1,4)	-0,7 (-0,9)

Anm. Arbetsmarknadsgap avser arbetade timmars avvikelser från HP-trend. Huvudscenariots prognos inom parentes.

Källor: SCB och Riksbanken

Översikt över fördjupningar 2007-2009¹⁹

2007

- 2007:1 Riksbanken publicerar egen prognos för reporäntan
- 2007:1 Underlag för utvärdering av penningpolitiken 2004-2006
- 2007:1 Beräkningsmetod för osäkerhetsintervall
- 2007:1 RAMSES – ett verktyg för penningpolitisk analys
- 2007:2 Den slojade fastighetsskattens effekter på bostadspriserna och inflationen
- 2007:2 Avtalsrörelsen tyder på högre löneökningstakter
- 2007:2 Produktivitetens drivkrafter
- 2007:2 Efterfrågan, utbud och matchning på arbetsmarknaden
- 2007:3 Hushållens inflationsförväntningar
- 2007:3 Riksbankens företagsundersökning
- 2007:3 Några lärdomar av tidigare finansiella kriser

2008

- 2008:1 Energipriser och svensk inflation
- 2008:1 Stigande livsmedelspriser
- 2008:1 Riksbankens företagsundersökning
- 2008:2 Ökningstakten i KPIX understiger KPI under lång tid
- 2008:2 Hur används mått på underliggande inflation i den penningpolitiska analysen?
- 2008:2 Realräntans utveckling
- 2008:2 Riksbankens företagsundersökning: konjunkturen dämpas och kostnaderna stiger
- 2008:3 Den finansiella krisens utveckling under september och oktober
- 2008:3 Finanspolitik: antaganden och prognoser
- 2008:3 Riksbankens företagsundersökning: snabb avmattning och utbredd pessimism

2009

- 2009 Februari Penningpolitiska alternativ vid finansiell kris och oro för deflation
- 2009 Februari Den finansiella krisen och penningpolitikens effekter
- 2009 Februari Den senaste tidens kronförsvagning
- 2009 Februari Riksbankens företagsintervjuer i december 2008 – januari 2009
- 2009 Juli Penningpolitik när räntan är nära noll
- 2009 Juli Skillnader i finansiell struktur och krisåtgärder i olika länder
- 2009 Juli Globala obalanser, sparande och efterfrågan i krisens spår
- 2009 Juli Riksbankens företagsintervjuer i maj 2009
- 2009 Oktober Utvärdering av olika penningpolitiska alternativ
- 2009 Oktober Okonventionella åtgärder och risk för inflation
- 2009 Oktober Utfasning av okonventionella åtgärder
- 2009 Oktober Bostadspriserna i Sverige

19 En förteckning över fördjupningar från och med 1993 och framåt finns på Riksbankens webbplats www.riksbank.se.

Tidigare räntebeslut²⁰

Mötesdatum	Reporänta (procent)	Beslut (procentenheter)	Penningpolitisk rapport
2005			
27 januari	2,00	0	ingen rapport
14 mars	2,00	0	2005:1
28 april	2,00	0	ingen rapport
20 juni	1,50	-0,50	2005:2
23 augusti	1,50	0	ingen rapport
19 oktober	1,50	0	2005:3
1 december	1,50	0	2005:4
2006			
19 januari	1,75	+0,25	ingen rapport
22 februari	2,00	+0,25	2006:1
27 april	2,00	0	ingen rapport
19 juni	2,25	+0,25	2006:2
29 augusti	2,50	+0,25	ingen rapport
25 oktober	2,75	+0,25	2006:3
14 december	3,00	+0,25	ingen rapport
2007			
14 februari	3,25	+0,25	2007:1
29 mars	3,25	0	ingen rapport
3 maj	3,25	0	ingen rapport
19 juni	3,50	+0,25	2007:2
6 september	3,75	+0,25	ingen rapport
29 oktober	4,00	+0,25	2007:3
18 december	4,00	0	Penningpolitisk uppföljning
2008			
12 februari	4,25	+0,25	2008:1
22 april	4,25	0	Penningpolitisk uppföljning
2 juli	4,5	+0,25	2008:2
3 september	4,75	+0,25	Penningpolitisk uppföljning
8 oktober	4,25	-0,50	ingen rapport
22 oktober	3,75	-0,50	2008:3
3 december	2,00	-1,75	Penningpolitisk uppföljning
2009			
10 februari	1,00	-1,00	Februari 2009
20 april	0,50	-0,50	Penningpolitisk uppföljning
1 juli	0,25	-0,25	April 2009
2 september	0,25	0	Penningpolitisk uppföljning
21 oktober	0,25	0	Oktober 2009
15 december	0,25	0	Penningpolitisk uppföljning

20 En förteckning över historiska räntebeslut från och med 1999 och framåt finns på Riksbankens webbplats www.riksbank.se.

Ordlista

AKU: Arbetskraftsundersökningar. Månatlig enkätundersökning som utförs av SCB för att mäta bland annat arbetskraft, sysselsättning och arbetslöshet.

Arbetskostnad: Total kostnad för arbetskraft enligt nationalräkenskaperna, det vill säga summan av lön, inklusive till exempel bonus, arbetsgivaravgift, avtalade kollektiva avgifter och löneberoende produktionsskatter.

Avkastningskurva: Avkastningskurvan binder samman marknadens räntesatser för olika löptider.

Basis-spread: Anger skillnaden mellan interbankränta och förväntad styrränta med samma löptid.

ECB: Europeiska centralbanken.

Ekometrisk skattning: Oftast en statistisk beräkning baserad på historiska data.

Enhetsarbetskostnad: Arbetskostnad (se definition) per producerad enhet.

Exportmarknad: Avser att mäta importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till. Beräknas genom en sammanvägning av importen i de 15 länder som mottar mest svensk export. Cirka 70 procent av den svenska exporten går till dessa länder. Vikterna utgörs av respektive lands andel av svensk varuexport.

Fasta priser: Värdering till fasta priser innebär att flöden och stockar under en bokföringsperiod värderas till priser från en tidigare period. Syftet med värdering till fasta priser är att dela upp värdeförändringar i dels förändringar i priser dels förändringar i volym.

Fed: Den amerikanska centralbanken Federal Reserve.

Fed funds rate: Federal Reserves styrränta.

Finansiella marknader: Ett samlingsnamn för marknader där finansiella instrument handlas. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Finansiellt sparande i offentlig sektor: Den offentliga sektorns inkomster minus utgifter.

FRA: En typ av terminsräntekontrakt (Forward Rate Agreement) där två parter kommer överens om att låna respektive låna ut pengar inom ramen för ett tre månaders interbanklån från och med ett givet framtida datum till en ränta som parterna kommer överens om idag. Marknadsräntorna för dessa FRA-kontrakt indikerar därför vad marknadsaktörerna förväntar sig om framtida räntenivåer. Se även förklaringarna av Terminsränta och Interbankränta.

HIKP: Harmoniserat index för konsumentpriser vilket har utvecklats som ett inom EU jämförbart mått på inflationen. HIKP skiljer sig från KPI både vad avser beräkningsmetoder och täckning, till exempel ingår inte bostadsräntor i HIKP.

Hodrick-Prescott (HP) filter: En statistisk metod för att dela upp utvecklingen av en variabel i en trendmässig och i en cyklisk del. Metoden kan beskrivas som ett viktat dubbelsidigt glidande medelvärde där högre vikt läggs på närliggande observationer och successivt fallande vikt för mer avlägset liggande observationer.

Inflation: Allmänna prishöjningar som innebär att penningvärdet faller. Motsatsen är deflation.

Interbankränta: Ränta som gäller när banker och större finansinstitut lånar av varandra på den så kallade interbanklånemarknaden för löptider upp till ett år.

Implicita terminsräntor: Räntan på exempelvis två obligationer med olika löptider kan användas för beräkning av framtida räntor, det vill säga implicita terminsräntor, under obligationernas löptid. Denna metod används i de fall det inte finns marknadsnoterade terminsräntor. Se även Terminsränta.

Kalenderkorrigering: Korrigering för variationer i antalet arbetsdagar mellan åren. Kalenderkorrigering används vanligen för att jämföra produktions-, omsättnings-, och sysselsättningsutveckling (arbetade timmar) mellan kvartal eller månader.

Kapacitetsutnyttjande: Graden av utnyttjande av produktionskapaciteten, det vill säga den maximala produktion som är möjlig med befintlig arbetsstyrka, maskinpark och lokaler.

Konfidensindikatorer: Sammantaget mått på situationen i en bransch eller hos hushållen. Konfidensindikatorer bygger på ett genomsnitt av flera olika enkätfrågor.

Konjunkturbarometer: En undersökning där företag besvarar frågor om sin försäljning, produktion, anställningsplaner med mera.

KPI: Konsumentprisindex, är ett mått på prisnivån som beräknas månadsvis av SCB. Riksbankens inflationsmål är uttryckt i den årliga procentuella förändringen av KPI.

KPIF: KPI med fast bostadsränta, påverkas inte direkt av en förändring av bostadsräntorna. Hela förändringen av delindex för räntekostnader kommer från förändringen av värdet på husstocken.

Kreditspread: Avser ränteskillnaden mellan ett värdepapper med kreditrisk och ett riskfritt värdepapper med samma löptid.

Köpeskillingskoefficient: En fastighets köpeskilling dividerat med dess taxeringsvärde.

Löpande priser: Uttrycker det nominella värdet av ett flöde eller stock och är inte justerat för värdeförändringar som orsakas av inflation. Se även Fasta priser.

Monetär bas: Definieras i Sverige som utestående sedlar och mynt, penningpolitiska motparters inlåning i Riksbanken samt fodringar på Riksbanken till följd av emitterade riksbankscertifikat.

Nettotal: Andelen företag eller hushåll som i en enkätundersökning uppger en positiv utveckling minus andelen som anger en negativ utveckling.

Obligationsmarknad: Se Räntemarknad.

Penningmarknad: Se Räntemarknad.

Penningmarknadsinstrument: Se Räntemarknad.

Penningmängd: Allmänhetens innehav av sedlar, mynt och tillgodohavanden på bankkonton. Det finns olika mått på penningmängden som inkluderar olika definitioner av tillgodohavanden.

Penningpolitik: Riksbankens åtgärder för att bevara värdet på pengar.

PPR: Penningpolitisk rapport.

PPU: Penningpolitisk uppföljning.

Produktivitet: Hur mycket varor och tjänster som produceras i förhållande till de resurser i form av arbetskraft och kapital som sätts in. Det vanligaste måttet är arbetsproduktivitet som mäter produktionen per arbetad timme.

Realränta: Egentligen den riskfria reala (det vill säga uttryckt i köpkraftsenheter) avkastningen på en realobligation. Eftersom likvida realobligationer ofta inte finns för relevanta löptider beräknas realräntan i praktiken oftast enligt den så kallade Fisher-ekvationen som nominalräntan minus förväntad inflation.

Refi-ränta: Den europeiska centralbankens styrränta.

Reporänta: Riksbankens viktigaste styrränta. Den ränta bankerna får betala när de lånar pengar av Riksbanken.

Resursutnyttjande: Utnyttjandet av produktionsresurserna arbetskraft och kapital.

Riksbankens direktion: Leder Riksbanken och fattar bland annat de penningpolitiska besluten.

Riksbankslagen: Lagen där Riksbankens arbetsuppgifter har fastställts.

Riskpremie: Den extra avkastning investerare kräver som en kompensation för risk.

Räntemarknad: På räntemarknaden handlar man med instrument som ger en fastställd avkastning, en ränta. Räntemarknaden brukar ofta delas in i en obligationsmarknad och en penningmarknad. På obligationsmarknaden handlas värdepapper – obligationer – med löptider från i regel ett år och uppåt. Handeln på penningmarknaden omfattar instrument till exempel statsskuldväxlar och certifikat, vanligen med löptider upp till ett år.

SCB: Statistiska centralbyrån. Central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen.

Spotpris: Priset på en vara för omedelbar leverans, kallas även för avistapris.

STIBOR: Stockholm Interbank Offered Rate. STIBOR är en referensränta som används i många lånekontrakt.

STINA: Stockholm Tomnext Interbank Average, är ett räntederivatkontrakt där två parter byter ett fast ränteflöde respektive ett rörligt ränteflöde med varandra. Ränteflödena baseras på STIBOR-räntan för löptiden tomorrow-to-next som är nära relaterad till Riksbankens reporänta. Den marknadsnoterade fasta räntan i STINA-kontrakten reflekterar den genomsnittliga förväntade dagslåneräntan under kontraktets löptid.

Styrräntor: De räntor som en centralbank sätter i penningpolitiskt syfte. I Sverige är det reporäntan, samt in- och utlåningsräntan.

Subprime-lån: Bostadslån till hushåll med låga eller icke verifierade inkomster.

Säsongsrensning: Korrigering av data för att utjämna regelbundet återkommande variationer under året.

TCW-index: Ett index för den svenska kronans växelkurs.

TCW-vägd: En sammanvägning av exempelvis BNP, KPI eller växelkurs i 20 länder som är viktiga för Sveriges transaktioner med omvärlden.

TED-spread (Ursprungligen treasury/euro-dollar-spread): Anger skillnaden mellan interbankränta och ränta på en statsskuldväxel med samma löptid.

Terminspriser: Priset för att fullfölja ett köp eller en försäljning av en tillgång vid en framtida tidpunkt.

Terminsränta: Ett terminsräntekontrakt innebär en skyldighet för ingående parter att fullfölja ett köp eller en försäljning av en räntetillgång till en förutbestämd ränta, terminsräntan, och vid en förutbestämd tidpunkt. Terminsräntan i ett kontrakt avspeglar marknadsaktörernas förväntade räntenivå under terminskontraktets löptid.

Tillgångspriser: I huvudsak avses priset på aktier och fastigheter.

Underliggande inflation: Inflationsmått som på olika sätt rensar bort eller viktar om de varor och tjänster som ingår i KPI. Underliggande inflation kan beräknas genom att man exkluderar prisförändringar på vissa varor och tjänster vars priser brukar fluktuera kraftigt. Underliggande inflation kan också beräknas med hjälp av ekonomiska metoder.

Uppräknad årstakt: Uppräknad årstakt innebär att förändringen mellan två på varandra följande perioder räknas om till motsvarande årsförändring. Omräkning till årstakt underlättar jämförelser av förändringar på olika frekvens. Anta exempelvis att BNP ökar med 0,5 procent mellan första och andra kvartalet, vilket i uppräknad årstakt blir cirka 2 procent och är en indikation på vad kvartalsförändringen kan ge för helårsutveckling.